

На цій же основі (або греко-римського, або власне українського походження) часто виникали і назви планет і сузір'їв, тому ознайомлення учнів з ними не лише сприятиме розширенню кругозору школярів, а й виховуватиме їх в душі українського народознавства. Слід відзначити, що це дуже багатий матеріал для позакласної роботи.

Зооніми часто зустрічаються учням, починаючи з „Букваря”. Етимологія їх дітям зрозуміла: це або онімизовані назви тварин (кіт Котик), або квалітативні назви відприкметникового (собака Рябко) чи вигуково-звуконаслідувального (Нявчик, Гавчик) походження. Бесіду про творення зоонімів доцільно поєднати із вихованням турботливого ставлення до тварин.

Бібліоніми в підручниках з мови – це переважно назви мікро-творів, тому певний аналіз їх за структурою та мотивацією цілком доступний учням початкових класів. Найпродуктивнішими є назви творів – окремі слова та сурядні і підрядні словосполучення, які вказують на головну дійову особу, час або місце дії, хоча трапляються і назви складнішої структури із досить вдало замаскованим змістом.

Бажано було б, щоб кожен учитель початкових класів на уроках мови, інших уроках чи позакласних заходах міг:

- використовувати оніми як ілюстративний матеріал для пояснення різноманітних мовних явищ;

- розповісти учням про походження українських антропонімів та топонімів, мати уявлення про виникнення тих власних назв, з якими діти знайомляться під час вивчення в школі мови і літератури;

- ознайомити своїх вихованців з ономастичною історією краю;

- організувати в школі ономастичний гурток і таким чином залучити своїх учнів до ведення краєзнавчої роботи.

Література

1. Горпинич В.О. Топонімічний гурток в школі як одна з форм краєзнавчої роботи: Методичні рекомендації.- Кіровоград, 1983.- 96 с.
2. Карпенко Ю.О. Топоніміка і її місце в лексичному складі мови. – Чернівці, 1962.- 23 с.
3. Кругляк М.Ю. Ім'я вашого міста: Походження назв міст і селищ міського типу Української РСР.- К.: Наукова думка, 1978.-152 с.
4. Редько Ю.К. Сучасні українські прізвища.- К.: Наукова думка, 1966.- 214с.
5. Стрижак О.С. Назви розповідають: Про роль географічних назв у вивченні історії України,- К.: Знання, 1967,- 39 с.
6. Франок З.Т. Хто ми? Звідки родом?- К.: Знання, 1990.-48 с.
7. Янко М.Т. Топонімічний словник-довідник Української РСР-- К.: Радянська школа, 1973.- 179 с.

УДК 371.12

Н.М. Черноусова

ФОРМУВАННЯ САМОВРЯДУВАЛЬНИХ ДІЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТУ

Анотація. Одним з виховних завдань учбових закладів спеціального типу є формування самоврядувальних дій учнів. Воно націлене на створення різносторонньої й

гармонічно розвиненої особистості, вироблення у вихованців досвіду соціальних відносин та процесу адаптації до життя в суспільстві по закінченні ними учбового закладу.

Робота в органах учнівського самоврядування допомагає дитині повірити у власні сили, справитись із деякими своїми комплексами. Вона згуртовує учнівський колектив шляхом вироблення високої організованості, дисциплінованості, колективного самообслуговування, змагання.

Аннотація. *Одним из воспитательных заданий учебных заведений специального типа есть формирование самоврядующих действий учеников. Оно нацелено на создание разносторонней и гармонически развитой личности, выработки у воспитанников опыта социальных отношений и процесса адаптации, к жизни в обществе по окончании ими учебного заведения.*

Робота в органах ученического самоуправления помогает ребенку поверить в собственные силы, справиться с некоторыми своими комплексами. Она сплачивает ученический коллектив путем выработки высокой организованности, дисциплинированности, коллективного самообслуживания, соревнования.

Annotation. *One of the educative tasks of the educational establishments of special type is the formation of self – governmental activity of pupils. It is directed to the formation of the all – rounded and harmoniously developed person, production and experience of social relations and the process of adaptation to the society life after graduating from educational establishment by pupil.*

The work in the pupil self – governmental bodies helps to a kid to believe in his own opportunities, to cope with some difficulties. It unites the pupil group by means of production of high organization, discipline, self – service and competition.

Роль дитячого самоврядування та формування самоврядувальних дій у контексті соціалізації та адаптації вихованців шкіл-інтернатів є предметом дослідження сучасних педагогів (М. Аралової [1], В. Галузинського [2], Т. Доценко [3], Б. Кобзаря, Л. [4], Є. Пустовойтова [4], В. Чугаєвського [8], та інших).

Як і у загальноосвітніх школах, у демократизованій школі-інтернаті для дітей з особливими потребами дитина має право на участь у роботі органів учнівського самоврядування, самостійному вирішенні своїх питань, потреб та інтересів в освітньому процесі.

Результат педагогічної взаємодії вчителя та учнів оцінюється тим, в якій мірі учні набувають навичок організаторів у будь-якій діяльності, уміють організовуватися самі, визначати активну позицію, наскільки в них буде сформована соціальна активність і відповідальність. Це найповніше здійснюється через організацію учнівського самоврядування.

Пошук нових підходів до самоврядування зумовлений важливими завданнями, окресленими перед закладами державної опіки Державною національною програмою „Освіта” (Україна XXI), Конституцією України, Європейською хартією про місцеве самоврядування, Законом України „Про місцеве самоврядування”, законом України „Про освіту”, законом України „Про громадські організації”. На підставі цих документів визначалась орієнтовна структура самоврядування та напрями діяльності школярів Черкаської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату Черкаської обласної ради.

Одним з виховних завдань учбових закладів спеціального типу є формування самоврядувальних дій учнів. Воно націлене на формування різносторонньої й гармонічно розвиненої особистості, вироблення у вихованців досвіду соціальних

відносин та процесу адаптації до життя в суспільстві по закінченні ними учбового закладу.

Робота в органах учнівського самоврядування допомагає дитині повірити у власні сили, справитись із деякими своїми комплексами. Вона згуртовує учнівський колектив шляхом вироблення високої організованості, дисциплінованості, колективного самообслуговування, змагання.

Як вважає В. Галузинський [2], суб'єктами і об'єктами виховання в школі водночас є органи учнівського самоврядування і їх представники в класах. Вони створюють демократичну та ініціативну атмосферу у школі, формують громадську думку, виробляють організаторські здібності у провідних активістів, є важливими помічниками педколективу в проведенні шкільних заходів, а іноді самі виступають їх ініціаторами. В цілому органи учнівського самоврядування сприяють зміцненню і покращенню педагогічного процесу в школі.

В. Оржеховська [7, 8] стверджує, що учнівське самоврядування є елементом педагогічної системи, яка сприяє входженню особистості до соціального середовища, її адаптації та освоєння існуючих соціальних зв'язків, а також подолання громадянської інфантильності підлітків. Учнівське самоврядування мусить виховати такі взаємини, за яких людина вже в підлітковому віці буде вважати себе членом суспільства і відчуватиме себе активним учасником всього громадського життя.

Активна діяльність, спрямована на розв'язання найактуальніших завдань школи, мобілізує зусилля підлітків на удосконалення власної особистості і поліпшення власної майстерності.

У ході спільної діяльності учителя і учнів розширюється спектр особистісних можливостей учнів, розвиваються уміння особистості підпорядковувати свою мету і дії загальній меті та волі інших, здатність мобілізувати свої зусилля на роботу в потрібному напрямку.

Самоврядування формує відповідальність за життя колективу школи, за свої особисті вчинки та поведінку. Перебування дитини в шкільному об'єднанні „Шкільна країна” збагачує її різноманітним досвідом, робить повноправним членом організації, є ефективним інструментом її духовного становлення як члена суспільства.

Учнівське самоврядування створює такі умови, при яких дитина мусить самостійно приймати відповідальні рішення. Це робиться без будь якого зовнішнього примусу з ініціативи і на розсуд самого учня.

Найбільш творчими і перспективними є такі форми взаємодії педагога з дитиною, які активізують виховну ініціативу в дітей, що проявляється у висуненні й постановці актуальних завдань самими вихованцями.

Учнівське самоврядування надає можливість дитині вибирати і відстоювати свою позицію, долати недоліки, набуті попереднім вихованням в сім'ї, що проявляється у поведінці, спілкуванні, діяльності.

Актуальність проблематики учнівського самоврядування виявляється в соціальному, психологічному та педагогічному аспектах.

Соціальний аспект виражається в потребі сучасного суспільства формувати соціальну активність підлітків.

В психологічному аспекті актуальність полягає в пошуку підлітком через дитячо-юнацьку громадську організацію своєї ідентичності серед ровесників та в суспільстві.

Що до педагогічного аспекту, то дитячо-юнацьке громадське об'єднання за своєю суттю є організованою системою виховного впливу ровесників один на одного. Дитячо-

юнацька організація стає посередником між дитиною та світом дорослих, створює умови для входження особистості в майбутні професійні колективи.

Бути членом дитячої громадської організації – це не просто формально належати до неї, а приймати активну участь у виконанні завдань, які стоять перед нею, підпорядкувати себе її правилам і нормам.

Дитяча організація є таким середовищем, де підліток може знайти своїх однодумців і разом з ними виконувати суспільно-корисну роботу, в процесі якої може проявити себе як особистість, а можливо, і лідер, який декларує своє бажання взяти на себе більшу відповідальність за свій навчальний заклад та однолітків.

Система самоврядування передбачає діяльність виборчого органу. У школі, яку ми розглядаємо, це Рада президента на чолі з президентом. Кожен громадянин „Шкільної країни”, який має групу підтримки та декларує свою програму, може взяти участь у виборах. Рада президента обирається для вирішення певного кола питань, а саме: проблем навчання, організації суспільно-корисної праці, фізкультурно-оздоровчої роботи та інших. При Раді президента діють такі центри:

1. *Центр навчання і творчості.* Його мета: забезпечити широкий простір для ініціативи, творчості, самодіяльності учнів в навчально-пізнавальній діяльності. Він організовує конкурси, зокрема: „Літера до літери стали дружно в ряд”, „Кращий писарчук”, „Пиши-читайко” та інші; рейди-перевірки по веденню щоденників та зошитів учнями школи, рейди контролю за відвідуванням та підготовкою до уроків, збирає і систематизує матеріал-інформацію про стан успішності в кожному класі, висвітлює інформацію в шкільній газеті.

2. *Центр культури і відпочинку* організовує естетичне виховання учнів, пропагує здоровий спосіб життя, забезпечує змістовний відпочинок учнів в позаурочний час шляхом залучення їх до проведення вечорів відпочинку, дискотек, „Днів відкритих дверей”, спортивно-оздоровчих заходів, літературних конференцій на актуальну тематику, клубів зустрічей з цікавими людьми, конкурсів, фестивалів, концертів, виготовлення атрибутів для оформлення шкільних залів та приймає участь у веденні альбому-часопису „Літопис добрих справ”.

3. *Центр спорту* пропагує здоровий спосіб життя. Разом з учителем фізичної культури він організовує спортивні свята: „Ми нащадки славних запорожців”, „Повір у себе”, „Відкрий в собі зірку”. На спортивних змаганнях учні самі виступають суддями, що збільшує якість та прозорість результатів змагань, а також піднімає їх рейтинг в очах однолітків. В позаурочний час члени центру допомагають в оснащенні спортивного майданчика та ремонту спортивного залу.

4. *Центр преси та інформації* забезпечує гласність в діяльності органів учнівського самоврядування, розвиває у дітей уміння збирати цікаві факти, обговорювати теми для публікацій, сприяє підвищенню інтересу дітей до життя школи, виховує свідоме і відповідальне ставлення їх до своїх обов'язків та прав, розвиває літературно-публіцистичні навички, організовує випуск стіннівки „Блискавка” та тематичних газет до визначних і пам'ятних дат.

При центрі преси та інформації працюють штаби „Милосердя” та „Обеліск”. Вони виховують милосердя до хворих дітей та дітей з вадами фізичного розвитку з метою надання їм допомоги, а також допомагають школі в проведенні заходів, пов'язаних з Днем інваліда, в організації зустрічей з ветеранами, учасниками воєн та ліквідаторами Чорнобильської катастрофи.

5. *Центр роботи з молодшими школярами* допомагає молодшим дітям у підготовці до свят, в організації розваг під час шкільної перерви та при санітарно-гігієнічних процедурах.

6. *Центр дисципліни і порядку* збирає інформацію для засідань учнівської ради та шкільних лінійок з питань дисципліни та порядку у школі, контролює дотримання дисципліни учнями в позаурочний час, організовує чергування учнів по школі, проводить рейди-перевірки дотримання учнями правил поведінки у школі. При центрі діє господарська комісія, яка відповідає за проведення акції по благоустрою шкільного подвір'я – „Голока на шкільному подвір'ї”, за операцію „Листя”, за чистоту у приміщенні школи-інтернату – „Чисті стіни – світлий клас”, „Хату руки тримають”, „У хаті – як у віночку” та за економне використання води і електроенергії – „Що то за господар, що свого добра не глядить”, „Всякий двір хазяйським оком тримається”.

До складу Центру входить штаб „Живи, книго!” Він виховує культуру читання та бережливе ставлення до підручника, пропагує книгу, сприяє виробленню бажання-потреби у систематичному читанні, проводить рейди-перевірки у класах на краще збереження підручників „Книжку я свою люблю, їй обкладинку зроблю”. При класах працюють „Книжкові лікарні”.

7. *Центр „Зелений патруль”* формує екологічну культуру учнів, ріднить їх з живою природою, допомагає озеленювати класи, коридори, інші приміщення та шкільну їдальню, проводить акції „Зелене подвір'я – зелена планета – здорові жителі землі” операцію „Насіинка”, рейди-перевірки „Квітка на підвіконні”, „Чи добре квітам у твоєму класі”, конкурси-огляди „Найзеленіший класний куточок”.

Діє рада старостату, до складу якої входять старости класів. У класних колективах діють ради колективів, представлені наступними комісіями: навчальною, порядку і дисципліни, книголюбів, трудівників, витівників, спортсменів, квітників.

Важливим у формуванні самоврядувальних дій старшокласників є співуправління на засадах гуманізму та толерантності. Життя у „Шкільній країні” носить творчий характер. Діти працюють поруч з дорослими, проте не стають простими виконавцями їх рішень, а вносять свої корективи, ідеї. Це процес передачі узагальненого досвіду суспільства – певної культури, цінностей, норм, умінь – кожному учневі. Так, на засіданнях Центру культури і відпочинку ми будуємо і обговорюємо сценарії майбутніх Вечорів відпочинку. Діти охоче висловлюють своє художнє бачення. Ролі розподіляються тільки за бажанням дитини із всебічним врахуванням її інтелекту.

В процесі формування самоврядувальних дій старшокласників враховуємо специфічні для вихованців закладів державної опіки особливості: неадекватна самооцінка, несформованість образу „Я”, труднощі у спілкуванні та інше. Як зазначає у своєму дослідженні М. Аралова[1], особливості спілкування вихованців відбивають умови життя і виховання у школі-інтернаті. У спілкуванні з однолітками та педагогічним персоналом мотивація спілкування та взаємин у них переважно пов'язана з бажанням одержати від партнерів зі спілкування допомогу та послуги.

В процесі досліджень нами встановлено, що ефективна діяльність системи учнівського самоврядування значною мірою полегшує процес соціальної адаптації випускників шкіл-інтернатів, сприяє зростанню суспільної активності учнів та вихованню різносторонньо розвиненої особистості. Вона допомагає дитині повірити у власні сили та справитись із деякими своїми комплексами в силу особливих потреб, сприяє згуртованості учнівського колективу на засадах високої організованості, дисциплінованості, колективного самообслуговування, змагання.

Вважаємо, що варто визнати самоврядування пріоритетним напрямком виховної роботи школи-інтернату. Школа-інтернат разом з притаманними їй особливостями соціалізації та системою самоврядування є тією основою, яка компенсує вихованцям тимчасову відсутність сімейного оточення і почуття домівки.

Таким чином:

1. Вміло використовуючи формування самоврядувальних дій старшокласників, їх індивідуальність, спеціально організований соціум і власну активність, школа-інтернат здійснює відповідну корекцію й забезпечує всебічний розвиток своїх вихованців. Цьому у великій мірі сприяють належні умови у школі для навчання, праці і відпочинку – діти повністю забезпечені матеріально, всебічним контролем за здоров'ям і фізичним розвитком, кваліфікованим педагогічним керівництвом.

2. Специфічна особливість складу учнів корегується внесенням відповідної специфіки до загальноприйнятих педагогічних форм і методів розвивальної, виховної й навчальної роботи.

3. Формуючи національно свідому, внутрішньо вільну, всебічно розвинену особистість, школа-інтернат приділяє велику увагу формуванню самоврядувальних дій старшокласників, оскільки вони інтегрують моральні, етичні, національні та патріотичні риси характеру, не допускаючи споживацького підходу до життя.

Література

1. Аралова М. Психологические особенности общения со взрослыми и сверстниками выпускников школ-интернатов: Автореф. дис. ... канд. псих. наук. – М., 1991. 22с.
2. Галузинський В. Учніське самоврядування в школі та класі// Педагогіка: теорія та історія. К., 1995. с. 126-128.
3. Доценко Т. „Крок за кроком до дитячого самоврядування” Методичний посібник для координаторів та лідерів дитячого самоврядування //Херсон: ТОВ „Атлант”, 2003р.
4. Кобзар Б., Постовойтов Є. Шляхи підвищення соціальної відповідальності вихованців шкіл-інтернатів// Дефектологія, 1997. №1.- с. 48-52.
5. Кобзар Б. Демократизація суспільства і шкільне самоврядування// Освіта України. 2000. №8. с. 11.
6. Оржеховська В. Ціннісні орієнтири учнівського самоврядування// Педагогічна газета. – 2003. №6 – с. 3.
7. Оржеховська В. Сучасні проблеми учнівського самоврядування// Педагогічний вісник . – 2006. – №4.
8. Чугаєвський В. Соціальна адаптація дітей з шкіл-інтернатів через учнівське самоврядування// У зб. „Соціальна педагогіка і адаптивність особистості”/ Ред. В. Слюсаренко, Київ. меж регіон. ін-т удоск. вчит. ім. Б. Грінченка. – Суми: Мрія, 1994. – с. 410-413.

УДК 811+378.12

Ю.П. Шевченко

РОЗВИТОК ТВОРЧОСТІ КУРСАНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. Пріоритетним завданням вищих навчальних закладів є забезпечення можливості використання творчого потенціалу. XXI століття вимагає всебічно розвиненої особистості, розкриття її задатків і нахилів. Держава забезпечує